

ÖZBEKLER TEKKESİ VE TÜRK MUSİKİSİ

Süleyman Erguner

neyzen, prof. Dr.,

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

ORCID: 0009-0008-3457-392X

E-mail: suleymanerguner@gmail.com

ÖZET: ‘Özbekler Tekkesi’ denilince üç konu akla gelmektedir. Birincisi, Orta Asya’dan ve özellikle Özbekistan’dan gelen hacı adaylarının konakladığı tekke, ikincisi Türk milletinin ‘İstiklal Savaşı’ndaki önemi, üçüncüsü ise Türk milletinin kültür ve sanatına olan katkısıdır. Esas olarak vatan için çok önemli iki değer kalesidir. Bu kale, özellikle İstanbul’un düşmanlarca işgal edilmesi sırasında dönemin şeyhi Atâ Efendi komutasında canla başla savunulmuştur. Memleketi savunmaya gidecek eli silah tutanlar, yazarlar Ankara’ya gitmek için öncelikle tekkeye gelip saklanırlar ve şeyhin, dervişlerin yardımları ve dualarıyla buradan Anadolu’ya geçerlerdi. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, Atatürk’ün takdir ettiği Şeyh Atâ Efendi, tekkenin varlığını devam ettirdi. Artık tüfeklerin yerini ney, tanbur gibi enstrümanlarımız almıştı. Tekke’de yaşanan korku dolu anların yerine sakinlik, musikinin hazzı hakim olmuş; dönemin üstadları ‘Kutb-i nâyi’, bestekâr Süleyman Erguner, ‘Kutb-i Nâyi’ Ulvi Erguner’in ney taksimleri, Udi Cahid Gözkan, Hafız Hulusi Gökmenli, Hüseyin Sebilci, Cevdet Soydanses’in icraları ve okudukları Kur’ân-ı Kerîmler kasideler, ilahiler, mevlid bahirleri almıştı. Şeyh Atâ Efendi’den sonra tekke meclisi ve dervişanın başına kardeşi Şeyh Necmeddin Efendi geçmiş ve tekkedeki tasavvufi coşku ve neş’e aynen ve çoğalarak devam etmiştir. Tekke’nin aşçısı Şevket Usta’nın yaptığı Özbek Pilavı ile bu neş’e doruğa çıkmıştır. Ebru Sanatı ve klasik, dîni-tasavvufî musikinin çok güzel icra edildiği yer olan Özbekler Tekkesi, Şeyh Edhem Efendi’den sonra 1945–1972 yıllarında görkemli dönemini yaşamıştır. Şeyh Necmeddin Efendi (ö. 1971)’nin özellikle ney ve musikiye olan sevgisinin bu devamlılıkta çok katkısı olmuştur. Yaklaşık otuz yıl süren bu eşsiz sanat ve kardeşlik ortamı, her ne kadar fotoğraf makinaları ile resmedilmiş, dönemin ilk ses kayıt cihazları ile kaydedilmiş olsa da görsel ve işitsel olarak günümüz teknolojisinin imkanlarından yoksun kalmıştır. Ancak, yapılan meşkler, taksimler, okunan dualar, *Kuran-Kerîm* kıraatları, *mevlid-i şerîf*, kasideler, ilahiler tamamen olmasa da kısmen makara bantlara çoğunlukla bizzat Şeyh Necmeddin Efendi tarafından kaydedilmiştir. Bu ses kayıtları, yaptığım çalışmayla kaybolmaktan kurtulmuş ve günümüze ve hatta geleceğe miras kalmıştır. Bu kayıtlardaki herşey saniyesine kadar ders niteliğindedir. Artık İSAR VAKFI’nın himayesindeki restore edilmiş tekkede âdet üzere yapılan pilavlı, musikili toplantılarda eski günleri hatırlarken eşi olmayan ses mirasını da dinleyebiliyoruz.

ANAHTAR KELİMELE: Özbekler Tekkesi, Erguner, Türk musikisi, İlahiler, Ney.

O'ZBEKLER TAKYASI VA TURK MUSIQASI

Sulaymon Erguner

naychi, professor, Doktor,

Sabahattin Zaim nomidagi

Istanbul Universiteti

ANNOTATSIYA: O'zbeklar takyasi deyilganda uch xil tushunish mumkin: birinchisi, O'rta Osiyo va xossatan O'zbekistondan hajga boraman deb kelganlar uchun turar-joy, mehmonxona. Ikkinchisi, turk xalqining Istiqlolchilik urushi paytidagi muhim joy. Uchinchisi, turk xalqining madaniyat va san'atiga hissa qo'shgan markaz. Yani, bu joy vatan uchun o'ta muhim ikki qadriyat qal'asidir. Bu qal'a ayniqsa Istanbulda dushman ishg'oli paytida Shayx Ato Afandi boshchiligida qattiq qo'riqlangan. Yurtni asrash uchun qo'liga qurol olganlar, ziyoli qatlam Anqaraga ketish uchun oldin ushbu takyada yashirinishar hamda shayx va darveshlarning yordamlari, duolari bilan Onado'li tarafiga o'tib ketishardi. Mamlakat ozod bo'lib Respublika qurilgandan keyin Otaturkning ham e'tiborini qozongan Shayx Ato Afandi takya faoliyatini davom ettirdi. Endi miltiqlar o'rnini nay, tanbur kabi cholg'u asboblari egalladi. Takyada bo'lib o'tgan qo'rqinchli kunlar ortda qolib sokinlik hukm sura boshladi, musiqashunoslik rivojlandi. O'z davrining ustozlari "Qutb-i Nay" va bastakor Sulaymon Erguner, "Qutb-i Nay" Ulvi Ergunerning nay darslari, Udiy Johid Go'zkan, Hofiz Hulusiy Go'kmenli, Husayin Sebilji, Javdat Soydanseslarning ijrolari va Qur'oni karim tilovatlari, qasidalar, diniy maqomlar, mavlidlar o'qilgan. Shayx Ato Afandidan keyin takya ustozlari ukasi Shayx Najmiddin Afandi bo'lgan va takyadagi tasavvufiy muhit yana ham rivojlanib davom etgan. Takyaning oshpazi Shavkat Usta tayyorlagan o'zbek palovi o'zgacha quvonch ulashgan. Abru san'ati va mumtoz, diniy tasavvufiy musiqalarning eng yaxshi ijro etilgan joy sifatida O'zbeklar takyasi Shayx Adham Afandidan keyin 1945–1972 yillarda eng ko'rkamli davrini boshidan kechirdi. Shayx Najmiddin Afandining (vaf. 1971) ayniqsa nay va musiqaga bo'lgan ishtiyoqi bu ko'rkamlikka hissa qo'shgan. Taxminan 30 yil davom etgan beqiyos san'at va do'stona muhit osha davr fotoapparatlari bilan suratga olingan, ilk magnitafonlar bilan ovoz yozib olingan bo'lsa-da ko'rish va eshitish borasida kunimizdagi texnologiyalarning imkoniyatlari kabi bo'lolmaydi. Shunday bo'lsa-da mashqlar, notalar, maqomlar, o'qilgan duolar, Qur'oni karim tilovatlari, mavlid-i sharif, qasidalar, maqomlarni hammasini bo'lmasa ham qisman Shayx Najmiddin Afandi kasettalarga yozib olgan. Bu ovoz qaydlari harakatlarim natijasida saqlanib kelajakka meros qoldi. Bu qaydlardagi har narsa soniyasigacha qadrlidir va bir dars maqomidadir. Endi ISAR vaqfining harakatlari bilan ta'mirdan chiqqan takyada odat bo'yicha haligacha pishirilayotgan o'zbek palovi bilan musiqiy yig'ilishlarda eski bu qaydlarni eshitishimiz mumkin.

KALIT SO'ZLAR: O'zbeklar takyasi, Erguner, turk musiqasi, diniy maqomlar, nay.

THE “UZBEKLAR TEKKESI” AND TURKISH MUSIC

Süleyman Erguner

piper, professor, Doctor,
Sabahattin Zaim Istanbul University

ABSTRACT: The term Uzbekler Lodge evokes three principal themes: first, a refuge for pilgrims from Central Asia, particularly Uzbekistan, on their journey to Mecca; second, the Turkish nation’s War of Independence; and third, its rich cultural and artistic heritage. Fundamentally, this lodge stands as a fortress of two vital values for the nation. During the occupation of Istanbul, it was valiantly defended under the leadership of its sheikh, Atâ Efendi. Those prepared to defend the homeland would first find sanctuary in the lodge before traveling to Anatolia, aided by the sheikh and his dervishes, with their prayers and support. Following the establishment of the Republic, Sheikh Atâ Efendi, recognized and respected by Atatürk, preserved the lodge’s function. Over time, however, weapons were replaced by musical instruments such as the ney and tanbur. The lodge, once a site of turmoil, transformed into a haven of tranquility, dominated by the pleasures of music. Renowned masters of the era, including ‘Kutb-i Nâyi’ Süleyman Erguner, ‘Kutb-i Nâyi’ Ulvi Erguner, Udi Cahid Gözkan, Hafız Hulusi Gökmenli, Hüseyin Sebilci, and Cevdet Soydanses, filled its halls with ney improvisations, Quranic recitations, kasides, hymns, and mevlid verses. After Sheikh Atâ Efendi, the leadership passed to his brother Sheikh Necmeddin Efendi, under whom the lodge’s spiritual fervor flourished further. The famous Uzbek Pilav prepared by the lodge’s cook, Şevket Usta, accompanied by aşure and tea, became staples of the lodge’s joyous gatherings. As a hub of music and ebru art, the Uzbekler Lodge reached its zenith during the tenure of Sheikh Edhem Efendi and especially between 1945 and 1972 under Sheikh Necmeddin Efendi. His passion for ney and music contributed significantly to this vibrant era. Although this unparalleled environment of art and brotherhood has been partially documented in photographs, the lack of modern technological tools at the time limited its visual preservation. Nevertheless, many of the lodge’s sessions, improvisations, prayers, Quranic recitations (*Kurân-ı Kerîm*), hymns (Mevlid-i Şerîf) and kasides were recorded on reel-to-reel tapes, often by Sheikh Necmeddin Efendi himself. Thankfully, these recordings have been saved from oblivion through my research, ensuring their survival for future generations. These recordings, detailed comprehensively in my previous article (Erguner 2023: 197–235), serve as invaluable educational material. Now, while remembering the old days in the rice and music meetings held in the restored tekke under the auspices of the ISAR FOUNDATION, we can also listen to the unique sound heritage.

KEY WORDS: "Uzbeklar Tekkesi" (The Uzbeks Lodge), Erguner, Turkish Music, Hymns, Ney.

Giriş

İstanbul'da Sultanahmet, Eyüp ve Üsküdar'da "Özbek" ya da "Buhara" adıyla üç tekke kurulmuştur. Özbek tekkeleri, Türkistan'dan gelen ve sanat sahibi insanların toplandığı; Çağatay ve Uygur dillerindeki ilahileri, özellikle de Ahmet Yesevi'nin şiirlerini besteleriyle okudukları yerlerdir. Özbeklerde de Mevlevilerde ve Bektaşilerdeki Ahîliktekine benzer bir teşkilatlanma söz konusudur¹. Orta Asya'dan yola çıkıp İstanbul üzerinden Mekke, Medine yahut Kudüs'e ulaşacak hacılar için yol güzergâhında, kervansaraylar gibi konaklama imkânı sağlayan yapılardan biri de tekkelerdi. Üsküdar, Sultantepe Özbekler Tekkesi, on sekizinci asırda İstanbul'da Orta Asyalı ve Hintli Müslümanların hac yolu güzergâhı üzerinde kuruldu. Darphane Eminliği ve Maraş Valiliği yapmış olan Abdullah Paşa tarafından 1752–1753 yıllarında inşa ettirilen Özbekler Tekkesi için 16 Ocak 1788'de el-Hac Halil Ağa ibn Ahmed Efendi tarafından bir vakıf kurulmuş ve böylelikle tekke hukuki statüye kavuşmuştur. Kuruluş vakfiyesine göre Özbekler Tekkesi bir Nakşibendi tekkesidir². 18. yüzyılda, diğer hacca gidenler gibi, Özbek hacı adayları da hacca gitmeden önce, İstanbul'u ve Eyüp Sultan Hazretlerini ziyaret ederlermiş. Zamanın padişahı, bir Çamlıca gezisi sırasında, Sultantepe'de Özbek çadırlarını görür ve ziyaret eder. Bu ziyaret sırasında gördüğü ağırlamadan etkilenen padişah, Özbeklerin başındaki Nakşibendî şeyhine, her yıl konakladıkları bu yere bir tekke yaptıracığına söz vermiş. Kurulan vakfın başına Özbek şeyhi atanarak, tekkenin yapımına geçilmiştir. Tekkenin kesin olarak ne zaman yapıldığı konusunda tam bir açıklık yoksa da, çeşitli kaynaklar ve İsmail Ayvansarayî'nin *Hadikatü'l-Cevâmî* adlı eserine göre, zamanın Maraş Valisi Abdullah Paşa (ö. 1755?) tarafından 1753 yılında yaptırıldığı bilinmektedir³. Özbekler Tekkesi'nin son dönem önemli şahsiyetlerinden olan Nezih Uzel de, 1993 yılında kaleme aldığı *Dersaadetten İstanbul'a* adlı kitabında, tahmini olarak tekkenin 200 yıl önce yapıldığını (yaklaşık 1793 yılı) yazmıştır⁴. İlk başta küçük bir yapı (mescid) olan zaviye, 1757–1758 yılında Çaprastlı Hasan Ağa adında bir hayır sahibinin desteğiyle, mescidine 'minber' yerleştirilerek genişletilir⁵. Tekkenin ilk postnişini Şeyh Seyyid Hacı Abdullah Efendi, tekkeyi Nakşibendiyye tarikatına vakfetmiştir. Özbekler Tekkesi, Sultan III. Mustafa döneminde (1757–1774) Semerkandlı postnişin Şeyh Seyyid Abdülkber tarafından genişletilmiştir. M. Baha Tanman, tekkenin 1844 yılında Sultan Abdülmecid tarafından bugünkü şekliyle yeni baştan inşa edildiğini ve 1849'da Buharalı Şeyh Mehmet Receb Efendi ile büyük oğlu ve halefi Şeyh Mehmed Sadık Efendi'nin ruhlarına çeşme yaptırıldığını yazıyor. Tekke, Sultan Abdülhamid tarafından 1893'te onarılıyor⁶. Buraya, 7 Eylül 1977'de Anıtlar Yüksek Kurulu kararıyla anıt statüsü verilmiştir. 1983 Haziran'ında ailenin akrabası ve Türk-Amerikan Dostluk

¹ Burak Çetinbaş, "İstanbul'da Özbek Tekkeleri Buhara Özbekler Tekkesi ve Haziresi", *Toplumsal Tarih*, no: 159, Mart 2007, s. 73.

² İSAR Araştırma Vakfı, "Özbekler Tekkesi", <https://arastirma.isar.org.tr/ozbekler-tekkesi/>

³ M. Baha Tanman, "Özbekler Tekkesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 34, 123-124.

⁴ Nezih Uzel, *Dersaadet'ten İstanbul'a*, (İstanbul: İrfan Yayınları, 1993), 245.

⁵ Erkan Övüç, "Arşiv Belgeleri Işığında Özbekler Tekkesi Şeyhleri", *Sultantepe Özbekler Tekkesi*, İSAR Yayınları, Mayıs 2023, s. 35.

⁶ Tanman, "Özbekler Tekkesi", 123.

Derneği Başkanı olan Ahmet Ertegun'un desteğiyle tekkenin Selamlık dairesinde (Edhem Özbekkangay ve ailesinin yaşadığı yer) tamir ve yenilik çalışmaları başladı, çalışmaları Cengiz Bektaş yönetti. Ardından, mimar Melih Birsell, Harem dairesinde restorasyona devam etti. Bakanlar Kurulu'nun 16.10.1996 tarih ve 96/8737 sayılı Kararnamesi ile on yıl için Milli Eğitim Tarih Araştırma Vakfı'na tahsis edilmiştir. Ancak, 2011'de Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün müze oluşturma ve restorasyon çalışması sırasında torun Edhem Özbekkangay'ın müze bekçisi olarak ailesiyle oturmasına karar verilmiştir. Fakat, 9 Ekim 2011'de vuku bulan hırsızlık sonucunda tüm çalışmalar durdurulmuştur. Halen, Selamlık'ta Özbekkangay Ailesi oturmaktadır. Özbekler Tekkesi, Abdullah Tivnikli Vakfı'nın Araştırma Merkezi olarak ilmi, akademik çalışmalara ev sahipliği yapmaktadır.

1753'te kuruluşundan 1971'de son şeyh Necmeddin Efendi'nin vefatına kadar olan dönemde tekkede on yedi şeyh meşihatta bulunmuştur¹. Dördüncü şeyh Hacı Abdulgafur Efendi b. Mehmed Âlim'in postnişinliğinde 16 Ocak 1788'de Hacı Halil Ağa b. Ahmed Efendi'nin maddi desteğiyle gerçekleşen vakfiyede tekkenin şimdiki yapısına kavuştuğu ve bazı şartların yanında "dergahın şeyhinden başka Maverâünnehir'de Özbek Vilayetinde Semerkand kasabasında Kalenderhane Mahallesi ahalisinden bekâr (mücerred) olan fukarâ-yı Özbekiyye dervişânı menzilde sakin olacak maddesi" yer almıştır². Tekkenin şeyhlerini tarihsel akış içinde görelim³; kurucu Şeyh Seyyid Abdülekber (ö. 1785); Şeyh Mehmed Efendi (21 Kasım 1787'den sonra); Abdülmümin Efendi (kurucu şeyh kardeşi, ö. Eylül 1788'den sonra); Hacı Abdulgafur Efendi, ö. Mart 1788'den sonra); Vâkıf Hacı Halil Ağa (ö.?); Seyyid Hacı Mehmed Efendi (ö. 12 Ağustos 1790'dan sonra); Seyyid hacı Receb Efendi b. Mehmed Semerkandî (ö.?); Şeyh Hacı Mehmed Seyyah-ı Semerkandî (ö. 22 Ocak 1792'den kısa süre evvel); Şeyh Mehmed Receb Efendi (ö. 25 Kasım 1793'ten sonra); Şeyh Mehmed Semerkandî (ö. 16 Ekim 1795'ten kısa süre evvel); Hacı Şeyh Nazar Semerkandî (ö. 30 Aralık 1797'den kısa süre evvel) ; Hacı Hafız Halil Buharî (ö. 1812); Şeyh İbrahim b. Halil (ö. 1819); Şeyh İsmail b. Halil (ö. 1819); Mehmed Sadık Efendi b. Mehmed Receb (ö. 14 Nisan 1846); Abdülrezzak Efendi b. Mehmed Receb (ö. 13 Mart 1855); İbrahim Edhem Efendi b. Sadık (ö. 8 Ocak 1904); Mehmed Salih Efendi b. Sadık (ö. Aralık 1907'den evvel); Mehmed Sadık Efendi b. İbrahim Edhem (ö. 1915); Şeyh Atâ Efendi b. Sadık (ö. 16 Haziran 1936); Şeyh Necmeddin Efendi b. Sadık (1902- 5 Nisan 1971).

'Özbek Tekkesi'nin altıncı postnişini Şeyh Mehmed Sâdık Efendi (ö. 1846), Buhara'da öğrendiği ebru sanatını İstanbul'da devam ettirmiş ve yaymıştır. Şeyh Mehmed Sadık Efendi'nin oğlu⁴ 'Hezarfen' lakablı oğlu şeyh İbrahim Edhem Efendi (1829–1904) babasından, dönemin hocalarından ve Buharalı âlimlerden ders aldı, ebru sanatını da öğrendi. Ebru, hat, ince iş marangozluk, matbaacılık dokumacılık, oymacılık gibi el sanatlarını yapması ve devam ettirmesi sonucunda Özbekler Tekkesi, musikinin

¹ Övüç, s. 56-57.

² Övüç, s. 39.

³ Övüç, s. 56-57.

⁴ Tanman, "Özbekler Tekkesi", 123.

yanı sıra ‘Türk El Sanatları’ konusuyla da sanat tarihimizde yerini almıştır. Tekke, 1925’te tekkeler kapatılıncaya kadar, Nakşibendî tarikatına bağlı olarak kültür ve sanat merkezi olarak faaliyetini sürdürmüştür¹. Edhem Efendi’nin şeyhliği sırasında (1855–1904) bir ilim ve sanat merkezine dönen tekke; matematikçi Salih Zeki Bey, Mekteb-i Harbiyye Nazırı Galib Paşa, ressam Hüseyin Zekai Paşa, Halide Edip Adıvar’ın babası Edip Bey, filozof Rıza Tevfik (Bölükbaşı) gibi ünlü şahısların uğrağı olmuştur². Amcası Abdürrezzak Efendi’nin vefatından sonra, 1855 yılında tekkeye şeyh olan İbrahim Edhem Efendi, bilim ve sanat çalışmaları için şeyhliği oğlu Sadık Efendi’ye teslim eder. ‘Hezarfen’ olarak bilinen Şeyh Edhem Efendi; hat, ince marangozluk, tahta oymacılığı, hakkâklık, oymacılık tornacılık, matbaacılık, ilk kurşun boruyu döken gibi teknik el becerilerinin yanı sıra hat ve ebru çalışmalarıyla meşhur olmuştur. Kurşun dökmedeki becerisinden dolayı Kâbe-i Münevvere’deki Zemzem Kuyusu’nun üstünü kafes şeklinde bütün kurşun dökmüş ve insanların kuyuya düşmelerini önlemiştir. Ayrıca, Ravza-i Mutahhara’nın tamiriyle de uğraşmıştır³. Edhem Efendi’nin şeyhliği sırasında (1855–1904) bir ilim ve sanat merkezine dönen tekk;, matematikçi Sâlih Zeki Bey, Mekteb-i Harbiyye Nâzırı Galib Paşa, ressam Hüseyin Zekâi Paşa, Halide Edip Adıvar’ın babası Edip Bey, filozof Rıza Tevfik (Bölükbaşı) gibi ünlü simaların uğrağı olmuştur. Eserleri, Sultan Abdülaziz’in beğenisini kazanmış, tekke devrin ‘ebru okulu’ haline gelmiştir. Ebru sanatının daha sonraki diğer üstadları Necmeddin Okyay, Sami Efendi, Aziz Efendi, Abdülkadir Kadri Efendi bu okuldan yetişmişlerdir. Ne güzeldir ki şimdi torunlardan ve Ethem Özbekkangay’ın kızı Eda (ebru) ve Seda (tezhîb) ve Necmeddin (ney üflüyor) aileden gelen sanat mirasını devam ettiriyorlar.

Şeyh İbrahim Edhem Efendi⁴

Şeyh Atâ Efendi

Şeyh Sadık Efendi’nin oğlu ve tekkenin 16. şeyhi Atâ Efendi (1883–16.6.1936) ise hukuk öğrenimi görmüş, Dârülfünûn Hukuk Fakültesi’nde hocalık yapan bir vatansever olarak, Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde işgal edilmiş olan vatanın uğramış olduğu bu kötü durumdan kurtulacağına inanarak birçok faaliyette bulunmuştur. İşgal kuvvetlerine karşı faaliyetlerde buluna Karakol Cemiyeti’nin üyesidir⁵. Bu olaylardan önce, 1909’da hac Dairesi’nde görevliken Hac vazifesi için

¹ F. Sinem Eryılmaz, *Sultantepe Özbekler Tekkesi* (Tanıtım Kitapçığı), 4-5.

² Tanman, “Özbekler Tekkesi”, 123.

³ M. Uğur Derman, “Edhem Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 10 (1994), 416-417.

⁴ Bu portreyi askeri ressamlarımızdan Hüseyin Zekâi Paşa (1860-1919) yapmıştır.

⁵ İnce, s. 130; Musa Gürbüz, *Karakol Cemiyeti*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1987, s.

Hicaz'a gitmeden önce İstanbul'da halifeyi-sultanı ziyaret etmek için İstanbul'a gelerek Özbekler Tekkesi'nde konaklayan-misafir hacı adaylarının bürokratik işlemleri ve sorunlarının çözümü için katkı vermiştir¹. Kendisinin istiklal mücadelesi 1915'te babası Şeyh Sadık Efendi'nin vefatından sonra başlamıştır. İşte, milli mücadeleye katılmak için burada saklandıkları ve İstanbul'da yaralanan askerlerimizin tedavi edildiği bir yerdir Özbekler Tekkesi...Özbek Dergâhı, Kurtuluş Savaşı'nda çok büyük hizmetler vermiş, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda, Atatürk'ün başlattığı Kurtuluş Savaşı'nda cephe gerisinde kale, cephanelik ve hastane görevinde olan bir tekkedir.

Özbekler Tekkesi'nin desteğiyle Anadolu'ya geçişler

Milli mücadeleye katılmak isteyenlerin arasında subaylar, askerler, aydınlar-milletvekilleri-doktorlar vb. meslekten vatandaş, ilk durak olan Özbekler Tekkesi'ne gelip, buradan hemen ya da en uygun zamanda Anadolu'ya geçiyorlardı. Başta Şeyh Atâ Efendi olmak üzere tekkenin tüm mensupları, tekkeye gelenlerin bu kutlu mücadeleye katılmaları için her gayreti gösteriyorlardı. Bu geçiş yapanları ismen şöyle zikredebiliriz²; Yenibahçeli Şükrü Bey, Galatalı Şevket Bey, Kaptan Osman Bey, Üsküdar Jandarma Komutanı Binbaşı Remzi Bey, Remzi Hüsrev Bey (Gerede), İsmet Paşa (İnönü), Halide Edip (Adivar) ve eşi Doktor Adnan Bey (Adivar), Yunus Nadi (Abalıoğlu), Cami Bey (Baykurt), Meclis-i Mebusan Reisi Ârif Bey, İsmail Fazıl Paşa (Yozgat mebusu, Ali Fuat Paşa'nın babası), Kocaeli mebusu İbrahim Süreyya Bey, Manisa mebusu Reşit Bey (Çerkes Ethem Bey'in ağabeyi), Manastırlı Nuri Bey (Conker), Keskinli Rıza Bey, Manavoğlu Nevres Bey, Miralay İsmet (İsmet Paşa, İnönü), Binbaşı Saffet Arıkan, Miralay Kâzım Orbay, Hüseyin Avni, Erzurum mebusları Necati, Zihni ve Necip Beyler, İsmail Suphi Soysallıoğlu, Celâleddin Ârif Bey, Sakallı Nureddin Paşa, Erkân-ı Harbiye Kaimmakamı Seyfî Bey, Erkân-ı Harbiye Binbaşı Safvet Kuşçubaşı Eşref, Rauf Bey, Kara Vasıf Bey, Müstahkem Mevkii Kumandanı Galatalı Miralay Şevki Bey, Harbiye Nezareti Başyaveri Salih Omurtak Ahmed Ferid, Binbaşı Besalet Bey (Hüsrev Gerede'nin ağabeyi), Ali Rıza Bey, Yüzbaşı İsmail Hakkı, Mehmet Ali Bey, Mehmet Âkif Ersoy, Hamdullah Suphi (Tanrıöver). Özbekler Tekkesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda, Atatürk'ün başlattığı Kurtuluş Savaşı'nda cephe gerisinde savaşıyan bir askeri destek birliği gibi, düşman sathındaki uç karakol gibi görev yapan tekkedir. Bu faaliyetleri ve tekkenin üstlendiği görevleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Asker Tedariki: Şeyh Atâ Efendi, Üsküdar'da tanınan ve sevilen bir insan olarak, Mustafa Kemal'in yanında milli mücadeleye katılmış, Mehmetçiklere, dönemin önemli şahsiyetlerine, komutanlarına yol göstermiş, halkı, bu savaşa katılamaya ikna ederek, gönüllüleri tekkeye getirerek, geceleri Çamlıca eteklerinden, düşman istila bölgesinden

38.

¹ İnce, s. 130; Okan Yeşilot v. dğr., *İstanbul'daki Türkistan Tekkeleri: Ata Yurt ile Ana Yurt Arasındaki Manevi Köprüler*, TÜRÇEK, İstanbul, 2017, s. 269.

² Merve Kübra İnce, *Millî Mücadelede İstanbul'dan Anadolu'ya Geçiş ve Özbeklerin Rolü, Sultantepe Özbekler Tekkesi Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Müessenin Tarihi*, editörler: Osman Sacid Arı, Melih Sâdık Küçükler, İSAR Yayınları, Mayıs 2023, s. 135, 137.

çıkararak, Ankara'ya sevk etmiştir. Böylece, hem fiziki hem edebi her alanda mücadele edecek, savaşacak insanlara hizmet etmiş, katkı sağlamıştır.

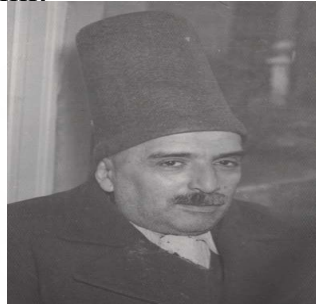
2.Silah deposu: Geceleri, Üsküdar'daki düşman depolarına yapılan baskınlarda elde edilen silahlar, Tekke'ye getirilir, buradan Çamlıca üzerinden Anadolu'ya gönderilirdi.

3.Hastane: Bu baskınlarda yaralananların, tekkede tedavileri yapılır, yedirilir ve sağlıklı Anadolu'ya veya şehre gönderirdi.

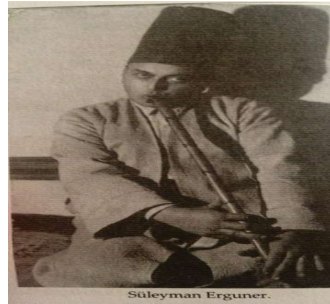
4.İstihbarat ve posta görevi: Şeyh Atâ Efendi, halkın arasında rahatlıkla dolaşıp, düşmanın hareketleri ve durumu hakkında bilgi alır, tekkeye gelen posta veya haberleri, ilgili yerlere ulaştırırdı.

5.Saklanma Yeri: Baskın yapanlar ve Anadolu'ya kaçacakların saklanması. Bu arada, millî mücadelede önemli rol oynayan; Fevzi Paşa, İsmet Paşa (İnönü), Nurettin Paşa, vatan şairimiz Mehmet Âkif 'Ersoy', Halide Edip 'Adıvar' ve eşi Dr. Adnan 'Adıvar' gibi şahsiyetlerin de tekkede saklandığı ve buradan Anadolu'ya geçtikleri bilinir.

Özbekler Tekkesi, yukarıdaki hizmetleriyle, *Kuvây-ı Milliye*'nin bir kalesi olmuştur. Bu bakımdan, Kurtuluş Savaşı'ndaki hizmetleri unutulmayacak olan Özbekler Tekkesi'nin bu değerli gazisi ve şeyhi Atâ Efendi, İşgal kuvvetlerinden İngilizlerin tekkeye dair gelen ihbarlar üzerine tekkeyi basmasından sonra Anadolu'ya geçip Mustafa Kemal Paşa'nın yanında milli mücadeleye devam ettiği bilinir¹. Ayrıca, Türkistanlı olması ve Özbekçe bilmesinden dolayı Mustafa Kemal, kendisini 1920 yılı ortalarında siyasi durumu incelemek-görüşmeler yapmak için Türkistan'a gönderir. Burada, Harezm ve Buhara halk şuaları cumhuriyetlerini ziyaret ettiği; o denemde Sovyet Ruslara karşı mücadele eden Cüneyd Han gibi İstiklalcıların (mücadele grubu) liderleriyle görüşmüş ve geri dönmüştür². Bunun yanında, aynı doğrultuda İstiklalcıların yanında olan Enver Paşa ile Ekim 1921'de Buhara'ya giderek kendisiyle de görüştüğü söylenir.

Şeyh Necmeddin Efendi

Kutb-i Nâyi Süleyman Erguner

Özbek Tekkesi'nden radyoya "Türk musikisi"

Özbekler Tekkesi'nin Kurtuluş Savaşı'ndaki yeri ve öneminin yanı sıra, savaş sonrasında musikimizin, edebiyatımızın, aş ve paylaşımı kültürümüzün; tasavvufun, ilim, îman ve irfanın da kalesi olduğunu belirtmemiz gerekir. Bunun yanında, musiki tarihimizin içinde zengin repertuara sahip olan bu musikin kendini bulabildiği mekânlardan başlıcası 'Özbekler Tekkesi' olmuştur. Özbekler Dergâhı, aynı zamanda 1940'lardan 1960'lı, 70'li, 90'lı yıllara ve günümüze kadar uzanacak olan süreçte;

¹ Süleyman Beyoğlu, "Millî Mücadele ve Özbekler Tekkesi", 1/208.

² İnce, s. 134; Ahat Andican, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye ve Orta Asya*, Doğan Kitap, 2009, s. 386-389.

hafızlarıyla, ses ve saz üstadlarıyla, bestekârlarıyla, şairleriyle, yazarlarıyla bir mevlvihane, bir konservatuvar, bir akademinin ta kendisi olmuş, sanat ve akademik değerleriyle tarihi bir kültür-sanat merkezi görevini üstlenmiştir. Diğer dergâhların şeyhleri ve ihvanıyla da katıldıkları Hz. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) *Sakal-ı Şerîf*'inin bulunduğu mescidiyle; bir mevlvihane ve musiki cemiyeti gibi dîni ve klasik musikimizin icrasıyla; pilavıyla, çayıyla bir aşevi olmuş ve bu değerleriyle de manevi bir kültür-sanat merkezi haline gelmiştir. Tasavvufi bir neşe içinde, musiki icra edilirken neylerin, kemençelerin, rebabların, tanburların, bendirlerin eşliğinde okunan tekbirler, salat-ı ümmiyeler, tevşihler, ilahiler, âyin-i şerifler, naatlar, mevlîd-i şerîfler ve *Kurân-ı Kerîm* tilâvetleri eşliğinde coşan gönüllerin 'Allah Hu' diye cûşa gelmesiyle yapılan zikirler, tekkenin müdavimlerini, çevredekileri yıllarca mest etmiştir.

Sanat ve kültürün yayılmasında çok önemli bir yeri olan radyo yayıncılığı 1927 yılında ülkemizde İstanbul, Sirkeci'deki Büyük Postane'de başlamıştır. Radyo yayınları, 1934 yılına kadar İstanbul ve Ankara'dan devam etmiş, 1938 yılından sonra sadece Ankara Radyosu bugünkü yerinden yayınlarına devam etmiştir. Ancak, 2 Kasım 1934'te, "Radyo'dan Türk musikisi yayınlarının yasaklanması" kararından sonra musikimiz 6 Eylül 1936 tarihine kadar yaklaşık yirmi iki ay kadar evlerde ve çeşitli cemiyetlerde icra imkanını bulmuştur. Musikimizin yayınının yasak olması, onun daha sonra devletin müzik eğitiminin içinde olmamasını ortaya koymuş; 1936 yılında yayın yasağı kalkmış olsa da Türk musikisi kamusal eğitimin içinde tam olarak yer alamamıştır ne yazık ki. 1938'de açılan Ankara Radyosu, bir bakıma kurtarıcı olmuş ve ardından 1949 açılan İstanbul Radyosu'nda yapılan canlı musiki programları ve yayınlarıyla halkımız öz musikimize kavuşmuştur. Radyolardan yapılan Türk musikisi yayınlarından önce yasaklanma döneminde özellikle İstanbul'daki üstadların evlerinde, tekkelerde (Kadiri Tekkesi -Tophane-; Özbekler Tekkesi, Sultantepe) cemiyetlerinde musiki eğitimleri ve toplantıları çoğalarak devam etmiştir. Ancak, her şey tam mükemmel değildir, burada eksik olan dîni ve tasavvuf musikimizin yayınıdır. Her ne kadar çeşitli dergahlarda dîni ve tasavvufî musiki belirli gün ve saatlerde sadece o mekânda icra ediliyorsa da bunu topluma ulaştırabilmek gerekiyordu. Yani halk, Özbekler Tekkesi'nde icra edilen musikiyi de dinlemeliydi. Dönemin her türlü zorluk ve baskısına rağmen 1967'den itibaren TRT İstanbul Radyosu Müzik Yayınları Müdürü olan babam ve hocam Neyzen Ulvi Erguner (1924–1974) tarihi ve dîni musikimizin program ve yayınlarının ilk olarak Radyo'da kayıtlarını yapmış ve yayınlamıştır. Tekkede yapılan meşkler, ilahiler eşliğindeki zikirle 1960 İhtilali ve sonrası dönemin zorlayıcı hassasiyetine rağmen Özbekler Tekkesi'nin yanı başındaki polis karakolundakileri dahi rahatsız etmemiştir.

Musikimizin, kültür-sanatımızın karakolu: Özbekler Tekkesi

Tekkenin milli mücadeledeki karakol görevi ne ise, Cumhuriyetin ilerleyen yıllarında musikimize ve geleneksel sanatlarımıza yapılan ilgisizlik, Avrupa kültür-sanatı yanlısı olup kendi sanatını terk etmek isteyenlerin bazen açık bazen kapalı engellemelerinin karşısında tekke adeta bir kale ve karakol gibi görev yapmıştır. Neylerin tanbur, ud, bendir ve rebabların meşklere bulunanların gönüllerindeki tesirleri ve bu tarihi değerlerimizin eşliğinde okunan ilahilerin, mevlevî âyin-i şerîflerin, naatların yanı sıra birbirinden üstad hafızların okudukları aşr-ı şerîfler, fatihalar, salavat-ı şerîfler, ezanlar ve duaların yüzü suyu hürmetine, manevî değerlerimiz, musikimiz Üsküdar, Sultantepe’de bir kale gibi olan Özbekler Tekkesi’nde ve radyolarda varolmuştur. Çok değil, en fazla ’75–80’ yıl öncesinde başlayan ve günümüze gelen bir süreçtir bu. İstanbul Radyosu’nun müzik müdürü Ulvi Erguner ve diğer sanatçı arkadaşları 1967’den itibaren cumartesi-pazar günleri radyoda yaptıkları musikiyi teybe kayıt eden Şeyh Necmeddin Efendi’nin kayıtlarını dinliyorlar ve eserlerine, icralarına oradan devam ediyorlardı. Günümüzde ise, musikimiz; işitsel ve görsel hizmet sağlayan, radyo-televizyonda ve elimizden düşmeyen cep telefonun tuşlarının içindedir. Bir bakıma sanal ve dijital âlemin içindedir. Bir sazendenin yaptığı taksim, nağmesinin, bir hanendenin okuduğu eserin, bir hafızın okuduğu aşr-ı şerîfin, kasîdenin, mevlîd-i şerîfin mecliste bulunanların gözlerinde ve ruhlarında yarattığı mutluluklar, yüzlerinde okunan maneviyat dolu ifadeler o tekkenin havasında, duvarlarında ve az da olsa elimizde kalan ses kayıtlarında duruyor... Sizleri, günümüzde bu gelinen durumdan biraz olsun alarak; çocukluğumla, gençliğimle yaşadığım benim gibi yüzlerce, binlerce kişinin gönlünde taht kurduğu Özbekler Tekkesi’nin eski dönemine götürmek isterim. Üsküdar’da, vapur veya motor iskelesine arkanızı verip, sola doğru baktığınızda, darca bir yolu, güzelim Boğaz’a paralel, Kuzguncuk’a doğru giden giden yolu görürsünüz. Bu yola doğru ister yürüyün ister Kuzguncuk tarafına giden araçlar binin, iki dakika sonra araçtan inip, sağdaki oldukça bir dik yokuşun başında araçtan ineceksiniz. Yokuşun sonu: Sultantepe’dir. Bu yokuşun sonuna kadar size sol tarafınızda göreceğiniz meşhur ‘Fethi Paşa Korusu’ eşlik edecektir. Sakın, arkanızı dönmeyin, göreceğiniz güzelim Boğaz manzarasından kendinizi alamaz, öylece kalırsınız. Yokuşun sonuna doğru, eski adıyla Serviliköşk sokağı günümüzde ‘Münir Ertegün Sokağı’na doğru meylederseniz; hemen karşınızda, tarihi bir âbide çıkacak ve muhteşem Özbekler Tekkesi’ni göreceksiniz. Burada, 1925 yılında tüm tekke, dergahlar gibi faaliyetleri durduruluncaya-kapanıncaya kadar her pazartesi ve perşembe akşamı veya cuma günleri ilkindi namazından iki saat önce toplantıların yapıldığı ve ezan okunmasıyla sona erdiği bilinir. Ancak, Özbekler Tekkesi’nin İstiklal Savaşı sırasındaki gerek mekân gerek Şeyh Atâ Efendi başta olmak üzere dervişlerin milli mücadelemize katkılarının karşılığı Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün ve daha sonra İsmet İnönü gibi devlet büyüklerinin kadirşinaslığını görmüş burası tarikat yapısının

dışında kültür-sanat ve özellikle musiki alanında hizmetlerine, toplantılarına devam etmiştir.

Özbekler Tekkesi (İstanbul-Üsküdar, Sultantepe) 1925 yılı ve sonrası 2024

Özbekler Tekkesi ve Erguner ailesi

Çocuk yaşlarımdan itibaren buradaki meşklere merhum babam ve hocam Neyzen Ulvi Erguner ile ailecek sıcak veya kar, kış demeden hemen hemen her cumartesi gider, pazar günü akşam üstü, önceleri Çapa, Akkoyunlu sokaktaki bahçeli evimize ve 1964'ten sonra da Fındıkzade- Cevdetpaşa caddesindeki apartmandaki daire evimize dönerdik. Zamanın musikişinas, şair ve diğer alanlardaki üstadlarının da katıldığı ve tüm gayretleri gösteren Şeyh Necmeddin Efendi'nin riyasetindeki bu meşklere önce dergahın aşçısı Şevket Usta'nın yaptığı 'Özbek Pilavı'nı yiyerek midemiz bayram ettikten sonra meşk başlamasıyla geç saatlere kadar süren ney, tanbur, rebab ve diğer sazlarımızı inleyen üstadlarla; gazeller, kasideler, mevlevî âyinleri, ilahiler, nefesleri okuyan hafızlar, ses sanatkârlarının muhteşem icralarıyla kulaklarımız ve gönüllerimiz de bayram ederdi. Bu tekke yolculuğunu, çocukluğumuzda her hafta sonu, dört gözle bekliyorduk. Cumartesi sabahları kahvaltıyı takiben, babam-hocam Neyzen Ulvi Erguner (1924–1974)'in, - haydi hazırlanın 'Tekke'ye gidiyoruz, demesiyle; Çapa, Akkoyunlu sokak, 45 numaradan ve 1964'dan sonra, yani yedi yaşımdan itibaren (Tekke yollarında daha ufak halimde olduysam da) Fındıkzade-Cevdetpaşa Caddesi'ndeki evimizden, sevinçle yola koyulurduk. Tekke'nin yokuşu bayağı dik olduğundan verdiği ızdırıp yüzünden, küçük takılma ve şikayetlerle bu yolun meşakkatini rahmetli babam 'Şeyh Baba'ya şakayla karışık söyler, onun da duasını alırdı. Özellikle yaz günleri sıcağın harap vaziyette tekkeye varmak veya kış günleri de çamura batarak çıkmak gibi bir durum karşısında, tekkede bu maceralara birçok eklemelerle ve bunlar karşısında Şeyh Baba'nın espirili takılmalarıyla da bu ızdırıp gideriliyordu. Ancak, herkesin kabul ettiği husus şu idi; tekkenin yokuşu ızdıraplı ama içine de girince güllerle dolu bir bahçe, gönülleri mest eden sohbetler ve musiki...Midelerimize bayram ettiren 'Özbek Pilavını' da düşünürseniz, ne yolun ne yokuşun lafı mı olurdu?

Özbekler Tekkesi, meşk odası; soldan itibaren: ?, kemani Yekta Akıncı, Udi Cahit Gözkan, Neyzen Ulvi Erguner, eşi Süheyla Erguner ve Süleyman Erguner (7–8 yaşındayım)

‘Erguner ve Özbekler Tekkesi’ birlikteliği ‘ne zaman ve nasıl başlamış’ diye bir soru olabilirse cevabı da şudur. Şeyh Atâ Efendi’nin Nisan 1936’da ölümünden sonra kardeşi Necmeddin Özbekkangay (nâm-ı diğer ‘Şeyh Baba’) tekkeye şeyh olur. Necmeddin Efendi (ö. 6 Nisan 1971), aynı zamanda Nakşibendî-Halîdî şeyhlerinden Ankaralı Küçük Hüseyin Efendi’nin de halifesidir. Erguner Ailesi’nin Özbekler Tekkesi’ndeki varlığı ‘dede’ Süleyman Erguner ile Şeyh Atâ Efendi ve Necmeddin Efendi arasında kurulan dostlukla başlamıştır. 1925 yılında İnhisarlar-TEKEL’de tütün bölümünde çalışmaya başlayan neyzen ve hafız Süleyman Erguner, aynı fabrikada çalışan bu iki kardeşle tanışmış olmalıdır. Fakat, ‘dede’ Süleyman Erguner, tayin olmasından dolayı ailesiyle İstanbul’dan ayrılarak 1927 yılından 1943 yılına kadar Anadolu’da çeşitli şehirlerde görev yapmıştır. İstanbul’a 1943’te geldikten sonra İstanbul’un musiki dolu ve kültür meclislerinde bu dostluk daha da ilerlemiş; Özbekler Tekkesi âdeta üstad ‘Dede’ Süleyman Erguner’in ikinci mekânı olmuştur. Tekkenin Selamlık’taki (meşk odası) camekanlı nişte eski *ney*lerin ve diğer sazların yanında Süleyman Erguner’in *ney* üflerken çekilmiş bir fotoğrafı büyük çerçeve ile durmaktaydı.

(foto: Özbekler Tekkesi'nden; Süleyman Erguner Arşivi)

Fotoğrafta, çok eski bir şah ney, nakkare (çifte nara), mevlevî dervîşi sikkesi ve duvara asılı olarak ilk örneği Mustafa Rakım Efendi (1758–1826)'nin olan celî sülüs istifli *Kur'ân-ı Kerîm* Sad Suresi, 50. Âyeti [Cennâti adnin müfettehaten lehümül ebvâb]'nin bulunduğu levha görülmektedir.

1 Aralık 1953'de vefat eden Süleyman Erguner'in ardından oğlu neyzen Ulvi Erguner (1924–17 Kasım 1974) bu birlikteliği devam ettirerek günümüze kadar yaşatmışlardır. Şeyh Necmeddin Efendi (ö. 6 Nisan 1971), *neyini* ve şahsiyetini çok sevdiği can dostu dede Süleyman'ı, oğlu ve ailesini tekleden eksik etmemiştir. Şeyh Baba, çocukluğumdan itibaren halen hayatımın unutulmaz önemli simalarındandır. Onun kültür ve sanatımıza, ney sazımızla birlikte enstrümanlarımıza, sazandelere, hanendelere, bestelere olan sevgisini anlatmak mümkün mü? Tasavvufî neş'esi içinde, bir ney taksimi, kaside, gazel dinlerken yüzündeki ifadeleri hiç unutmam. Necmeddin Efendi, sadece tekke içinde kalmaz, hemen hemen her sanat olayını, konseri, diğer mekanlardaki, evlerdeki musiki toplantılarını, sohbetlerini (örneğin, üstad Sadeddin Heper'in Kuzguncuk'taki yalısı, üstad üdi Cahid Gözkan'ın Caddebostan'daki evinde) kaçırmayarak, nüktedanlığı ile buraların aranılan şahsiyeti olmuştur. Keza, Konya'da her yıl yapılan Mevlânâ İhtifalleri (anma törenleri)'ne katılmıştır. Törenlerden sonra otellerde çay eşliğindeki musikili sohbetlerde baş köşede olmuştur. 'Erguner Ailesi' olarak, Özbekler Tekkesi'nde yatıya kalan herhalde tek veya nadir aileydik. Dergaha gelen dostlar yolcu edildikten sonra bir müddet daha meşk odasında çaylı sohbet ve Şeyh Baba'nın himmetiyle ikram edilen sürprizlerden sonra İstanbul Boğazı'nı gören odamıza çekilirdik. Gece ayrı güzel, sabah ayrı güzel Boğaz'ı seyrederek uyur, sabahleyin de 'Şeyh Baba'nın özel sucuğu ve yumurtaları eşliğinde mükellef kahvaltımızı yapardık. Denebilir ki, çocukluk ve orta ergenliğim burada geçmiştir. Herkes gibi Özbek pilavının hayranı olmakla beraber, tekkenin bahçesinde yetişen taze soğanları ekmek arası sandviç olarak yemek çok güzel oluyordu.

1950'lerde, İstanbul musiki hayatında, önemli bir yeri olan Özbekler Tekkesi, 'dede' Süleyman Erguner'in gönül verdiği ve *neyini* saatlerce konuştuğu bir

mekândı. Dedemin, ney üflerken çekilmiş büyük bir resmi, meşklerin yapıldığı büyük odada asılı durmaktaydı. Toplantılara, bu tarihlerde ve sonrasında katılanlar arasında Hafız Üsküdarlı Ali Efendi, Nafiz Efendi, Hafız Hüseyin Sebilci, Hafız Hulusi Gökmenli, Hafız Cevdet Soydanses, Neyzen ‘dede’ Süleyman Erguner, Neyzen Ulvi Erguner, tanburi Asaf Erguner, Neyzen Halil Can, kemençevî Cüneyd Orhon, Neyzen Niyazi Sayın, Neyzen Akagündüz Kutbay, rebabi Sabahaddin Volkan, udi ve rebabi Cahit Gözkan, Neyzen Sadık Özbekkangay, Em. Deniz Albayı-Deniz Müzesi müdürü Yavuz Senemoğlu, Yahya Kemal’in talebesi Âsım Dede, Yektâ Akıncı, hafız ve gazelhan Kâzım Büyükkaksoy, Hafız Kemal Tezergil, Hafız Kâni Karaca, Arûsî şeyhi Aziz Çınar Efendi, Kadiri şeyhi Misbah Erkmenkul ile devrin diğer hafızları, sanatkârları ve önemli şahsiyetleri sayabiliriz. Tekkenin meşk zincirini uzun yıllar devam ettiren Ergunerleri ve Necmeddin Efendi’nin oğulları Sadık ve Ethem Özbekkangay, Nezih Uzel’i ismen zikredebiliriz. Tekkede, cumartesi sabahından piriñler ayıklanır, akşama ve muhakkak ki kalacaktır pazara da yenilecek olan etli “Özbek Pilavı” yapılırdı. Büyük kazanlarda, aşçı Şevket Efendi’nin hazırladığı, Şeyh Baba’nın başında durup duâsını yaptığı, Özbek pilavını sofralar dolusu insan afiyetle yerdı ki, yaklaşık 50-100 kişi (bazen daha az bazen daha çok) kişinin yediğini söyleyebiliriz. Şeyh Baba, ayakta durur, herkesin yemesine nezaret eder, en sonunda kendisi yemeğini yerdı. Bu pilavı, tekkedeki âdeti devam ettiren Ethem ve Sadık Özbekkangaylar, Kadir Gecesi başta olmak üzere, tekke âdetince gerekli günlerde yapmaya devam ettiler. Kadir gecelerinin diğer bir özelliği de selamlıktaki mescitte bulunan ‘Sakal-ı Şerîf’; aşr-ı şerîfler, salavatlar, salavât-ı ümmiyeler eşliğinde ziyarete açılırdı.

‘Dede’ Süleyman Erguner’in 1 Aralık 1953’te göçmesinden sonra, babam Ulvi Erguner, özenle koruduğu ‘Erguner Ney Üslûbu ve Tavrı’nın yanında ‘Erguner-Özbekler Tekkesi’ beraberliğini devam ettirdi. Bu birliktelik, Şeyh Necmeddin Efendi’nin dostluğu, ağabey-kardeş, baba-oğul, şeyh-derviş karışımı ile sürdü, bizler de bu sevgiden faydalandık bu zinciri devam ettirmeye çalıştık. 1971 yılı 6 Nisan’da Necmeddin Efendi, üç yıl sonra da 1974 yılı 17 Kasım’da Ulvi Erguner göçtü. Ancak, bu tarihi ve anlamlı dostluk, bizler ve oğulları Sadık ve Edhem Özbekkangay ile devam etti. Günün, hayatın şartlarından dolayı, az görüşebilsek te çok şükür sürüyor, nasib oldukça Özbek pilavını kaşıklıyor, ardından neyimizi üflüyor, ilahileri icra ediyoruz. Bu kubbede bâkî kalan çok hoş sadâlar hürmetine...Özbekler Tekkesi’nin eğer bir romanı yazılacaksa ki bence de yazılmalı bu romanın birçok kahramanı, üstadı vardır. Öncelikle, şeyh babamız Necmeddin Efendi, eşi Kudret hamın Teyze, oğulları Neyzen Sadık Özbekkangay ve Ethem Özbekkangay, aşçımız Şevket Usta ve dergahın giriş kapısının yanındaki hücresinde-odasında yaşayan Kudsi Efendi, Nafiz Uncu Baba, Selamlık’a girişteki odasında yaşayan Bektaşî Tufan Baba, aklıma ilk gelen şahsiyetlerdir. Bunları yanı sıra isimlerini zikrettiğim üstadlar romanın diğer kahramanlarıdır. Onlar gerçek bir tasavvuf anlayışı ve terbiyesiyle yaşayanlardandı. Bu

noktada tekkede tasavvufun her unsurunu, özelliğini tekke içindeki herkes de gördüğünü söyleyebiliriz. Küçüğünden büyüğüne, şakirdinden dedesine, şeyhine kadar tevazu içinde herkesin dergahın dervışı olduğu, sevginin, saygının, huzurun maneviyatın, imanın doruğa çıktığı bir mekandır Özbekler Tekkesi. İşte, nakşibendî tekkenin Selamlık kapısı girişindeki odasında hayatını, yaşam felsefesini sürdüren Tufan Baba'mız da böyle bir şahsiyetlerden biriydi. Selamlık'taki taşlı yolun başındaki odasına onun destur davetiyle girdiğimizde heyecandan kesilir, çocuk yaşına rağmen ikram ettiği acı kahvesini büyük bir saygı ile içer, yüzündeki hayat çizgilerini okumaya çalışırdım. Zaten, çok da konuşmazdı, hal içindeydi, kendi neş'esiyle yaşardı. Yakından tanıyanların da bildiği gibi, hoş sohbet ve nüktedan olan büyükbabam Kutb-i nâyi ve bestekâr Süleyman Erguner, Şeyh Necmeddin Efendi'ye de bu takımlarını ve nüktelerini yapmıştır. Bu anlamda, Şeyh Baba için, onu hicveden sözlerden oluşan şiirini söylemiş, bu mizahi hicviyeyi Rast makamında bestelemiştir. Adı, 'Şeyhnâme' olan eserin sözlerine birkaç dörtlülle Nafiz Uncu Baba'nın da katkısı olmuş. Şeyh Necmeddin Efendi, bu eseri çok sevmiş, okunmasından her zaman memnun olmuştur. Onun, sobanın arkasına geçerek, keyifle bu besteyi dinlediğini hatırlıyorum. Hemen hemen her meşkten sonra dillerde, neylerde, tellerde çınılardı bu eser. Kendisini kızdıranlar bile, affedilmek için eseri okurlardı, öyle ki bu eser halen de okunmaktadır. İSAR VAKFI'nın 8 Ekim 2022, Cumartesi günü düzenlediği ve araştırmacı dostlarımızın da katkılarıyla gerçekleştirdiğimiz 'Özbekler Tekkesi Çalıştayı'nın ardından âdet üzere tekkeye giderek pilavımızı yedik ve meşkten sonra *Şeyhnâmemizi* ve ilahilerimizi icra ettik.

Şeyh Necmeddin Efendi

Esserdüzenleme ve yazım
Süleyman Erguner 'torun'
8 Ekim 2022

Makam: Rast

♩=100 süre: 5' 50

söz ve beste

Süleyman Erguner 'dede'

(1902 - 1.12.1953)

Sofyan

(1 - 4. Kita) Hem Öz bek tir hem Kan gay Tek ke de kay
Tat ılı tuz lu a yır maz zen gin le ri
E lin de var â sâ sı tam ta kır dır
Ke râ me ti meş hur dur hep ken din den

nar ka zan On da yok tur hiç iz an
ka çır maz der viş le ri ka yır maz
ka sa sı yok tur â nin ta sa sı
men kul dür sey yi â tı mes tûr dur

Şeyh Nec med din E fen di yok tur mis li me nen di

(5 - 8. Kita)

Tak si siz ye re bas maz kur naz dır fa
Çok tur â nin hem dos tu mih râ ba da
Tek ke nin yo lu u zak hem ça mur dur
Pek mez i le aş ya par göz çı ka rır

ka bas maz pa ra sız i şe koş maz
cey lan pos tu ne al tı var ne üs tü
hem ba tak Vâ kif dan a lır er zak
kaş ya par şe ke ri de ve ya par

Şeyh Nec med din E fen di yok tur mis li me nen di

s. 2

Şeyh Necmeddin Efendi

söz ve beste

Süleyman Erguner 'dede'

(9. -13. ve ilave kıta)

Der vi şı ri yâ__ zet__ te ken di si zi
Ba şı na kü lah__ gi__ yer gö zü ne sür
Gö zü ka şı ka__ ra__ dır a ra dı ğı
Şa ka der ka lay__ e__ der ir şad der iz
Saf ey le miş he__ sa__ bı te miz li yor
-ilave- Sü ley man Er gu__ ner__ le Şeyh Nec med din

yâ fet__ te aç lık tan şı kâ__ yet__ te
me çe__ ker der viş le ri aç__ ge__ zer
pa ra__ dır yü rek le re ya__ ra__ dır
lâl e__ der der viş le ri aç__ ge__ zer
ke bâ__ bı el a man der ah__ bâ__ bı
-ilave- E fen__ di can dan da ya kın__ i__ di

Şeyh Nec med din E fen__ di yok__ tur mis li me__ nen di
-ilave- Er gu ner Öz bek Kan__ gay ta__ rih ten ge len__ sev gi
Şeyh Nec med din E fen__ di yok__ tur mis li me__ nen di

Hem Özbektir hem Kangay
Tekkede kaynar kazan
Onda yoktur hiç iz'an
Şeyh Necmeddin Efendi
Yoktur misli menendi

Taksis iz yere basmaz
Kurnazdır faka basmaz
Parasız işe koşmaz
Şeyh Necmeddin Efendi
Yoktur misli menendi

Başına külah giyer
Gözüne sürme çeker
Dervişleri açgezer
Şeyh Necmeddin Efendi
Yoktur misli menendi

Saf eylemiş hesâbı
Temizliyor kebâbı
El aman der ahabâbı
Şeyh Necmeddin Efendi
Yoktur misli menendi

Tatlı tuzlu ayırmaz
Zenginleri kaçırmaz
Dervişleri kayırmaz
Şeyh Necmeddin Efendi
Yoktur misli menendi

Çoktur ânin hem dostu
Mihrâba da celan postu
Ne altı var ne üstü
Şeyh Necmeddin Efendi
Yoktur misli menendi

Gözü kaşı karadır
Aradığı paradır
Yürekleri yaradır
Tekkenin yolu uzak
Ham çamurdur hem bataak
Vakıfıdan alır erzak
Şeyh Necmeddin Efendi
Yoktur misli menendi

Süleyman Erguner'le
Şeyh Necmeddin Efendi
Çandan da yakın idi
Erguner, Özbek Kangay
Tarihten gelen sevgi
Şeyh Necmeddin Efendi
Yoktur misli menendi

Elinde var âsâsı
Tam takırdır kasası
Yoktur ânin tasası
Şeyh Necmeddin Efendi
Yoktur misli menendi

Tekkenin yolu uzak
Ham çamurdur hem bataak
Vakıfıdan alır erzak
Şeyh Necmeddin Efendi
Yoktur misli menendi

Pekmez ile aş yapar
Göz çıkarır kaş yapar
Şekerli deve yapar
Şeyh Necmeddin Efendi
Yoktur misli menendi

(Bu son kıta, torun
Süleyman Erguner
tarafından
ilave edilmiştir. S.E.)

Kerâmeti meşhurdur
Hep kendinden menkuldür
Seyyâti mestûrdur
Şeyh Necmeddin Efendi
Yoktur misli menendi

Pekmez ile aş yapar
Göz çıkarır kaş yapar
Şekerli deve yapar
Şeyh Necmeddin Efendi
Yoktur misli menendi

Özbekler Tekkesinde üstadlar ve musiki mirasi

Nice neyzenler, nice hafızlar, tanbûrîler, ûdiler ‘meslekî’ kimliklerini, şahsiyetlerini, üstadlıklarını kapının dışında bırakıp Özbekler Tekkesi’nin dervîşi oldular; nefesleriyle, mızraplarıyla, nidaları-sedâlarıyla hâl içinde mûsikî icra eylediler. Onların nağmelerinden, kasidelerinden ve nutk-ı şerîflerinden, aşr-ı şerîflerinden mest olan dergâh ihvânıyla hemdem oldular. Şimdi de ‘Onlarlayız, onların bize bıraktığı hazinenin mirasılayız’ ve Yahya Kemal Beyatlı üstadımızın selâmıyla üstadlarımızı, büyüklerimizi saygı ile selamlayalım; Tekrar mülâkî oluruz bezm-i ezelde / Evvel giden ihvana selâm olsun erenler

Şeyh Necmeddin Efendi -Özbekkangay, Hafız Üsküdarlı Ali Efendi, Bostancı’da oturan Kudsi Efendi (Kudsi Baba), Nafiz Efendi-Nafiz Uncu, Küçük Hüseyin Efendi, Hafız Hüseyin Sebilci, Hafız Hulusi Gökmenli, Hafız Cevdet Soydanses, Neyzen ‘dede’ Süleyman Erguner, Neyzen Ulvi Erguner, tanburi Asaf Erguner, Em. Albay, tarihçi Yavuz Senemoğlu, Yekta Akıncı, Kasımpaşa Çürüklük Dergahı şeyhi Derviş Bendirî Muammer Baba, Cerrahi şeyhi Muzaffer Efendi, Arûsî şeyhi Aziz Çınar Efendi, Tufan Baba, Neyzen Halil Can, kemeñcevî Cüneyd Orhon, Necdî Yaşar, Neyzen Niyazi Sayın, İhsan Özgen, Neyzen Akagündüz Kutbay, rebabi Sabahaddin Volkan, udi ve rebabi Cahit Gözkan, Neyzen Sadık Özbekkangay ve kardeşi Edhem Özbekkangay, Yahya Kemal’in talebesi Âsım Dede, Yektâ Akıncı, hafız ve gazelhan Kâzım Büyükkaksoy, Fatih Camii imam-hatiplerinden Kâzım Bayram Hoca, Hafız Kemal Tezergil, Hafız Kâni Karaca, Kadiri şeyhi Misbah Erkmenkul ile devrin diğer hafızları, sanatkârları ve önemli şahsiyetleri sayabiliriz. Üstadların katıldığı bu toplantıları ve meşklerde yapılan ney, tanbur, rebab taksimlerini; kasideleri, gazelleri kaydetmek Şeyh Baba’nın işiydi hemen elinin altında bulunan ‘Uher’ makaralı teybin kayıt düğmesini çevirir ve herşeyi kayda alırdı. Bugün bu kayıtların tamamın elimizde olduğunu söyleyemeyiz. Şeyh Necmeddin, ayrıca İstanbul Radyosu’nun kayıtlarını ve özellikle çok sevdiği arkadaşı Süleyman Erguner’in hazırlayıp icra ettiği ‘Erguner Topluluğu’ program yayınlarını takip eder ve pazartesi akşamları yayınlanan bu programları makaralı teybine kaydederdi. Bugün elimizde olan bu kayıtlardan ne yazık ki çok azı kalmıştır. ‘Dede’ Süleyman Erguner, Şeyh Necmeddin Efendi, Hulusi Gökmenli, Üsküdarlı Ali Efendi, Kudsi Baba, Hafız Nafiz ‘Uncu’ Efendi, Hüseyin Sebilci, Cevdet Soydanses, Kemal Tezergil, Kâni Karaca, Aziz Bahriyeli, Sabahaddin Volkan, Yektâ Akıncı, Cahid Gözkan, Ulvi Erguner, Necdî Yaşar, Akagündüz Kutbay, Niyazi Sayın, Sadık Özbekkangay, Nezih Uzel’den Kudsi ve Süleyman Erguner’e kadar nice üstadların, hafızların seslendirdiği, *Kuran-ı Kerîm*, kasideler, duâlar, şûğuller, ilahiler, gazeller, taksimler velhasıl bütün güzelliklerin kayıtlı olduğu bu bantlardan geriye kalanlarını (bence tekkenin tüm bant kayıtları olmasa da), ‘Şeyh Baba’mızın küçük oğlu Ethem Özbekkangay ağabeyim bendenize emanet etti. Bu eşsiz emanet üzerinde uzun süre çalıştık. Bantlar çok eskimiş ve yıpranmıştı. Çok şükür, her ne kadar geç kalınmış olsa da bantları temizledik ve CD ortamında kaydettik. Dinlerken

de çoğu zaman gözyaşlarımızı tutamadık. Bu eskimiş bantlardan 30-31 saatlik ve toplam 30 Audiio CD'lik ses arşivi elde ettik ve böylece 1949'lardan itibaren musiki tarihimizde önemli bir zaman ve mekan teşkil eden ve içinde Kuran-ı Kerim'in tilavetleri, ilahiler, ney-tanbur-rebap-kemençe-bendir gibi enstrümanların icra edildiği, hafızların okudukları Süleyman Çelebi'nin mevlid-i şerîfî, nutk-ı şerîfler özetle musikimizin klasik, dîni ve tasavvufi eserlerinin icraları, sohbetlerin olduğu müthiş bir hazineye sahip olduk, koruduk. Bahsettiğim '30 CD'nin detayını burada vermek imkansız olduğundan, bazı kayıtlardan yazılı örnek vermek daha uygun olacaktır. **Hafız Üsküdarlı Ali Efendi (ö. 1976)** CD 1: Kuran-ı Kerim Neml Suresi, 1-9; CD 5: Kuran-ı Kerim, Tevbe Suresi, 119-128; CD 14: *Kuran-ı Kerîm*, el-İsrâ 17/70-84; **Hafız Cevdet Soydanses**, CD 2: Uşşak Kaside, "Üç dalda bir gülüm var"; Hicaz Kaside, "Üç dalda bir gülüm var"; "Dem urmuşum aşk-ı Es'edullâh-ı Velî'den geçerim" aşkın"; CD 9: *Kuran-ı Kerîm*, el-Hucurât 49/4-8; Mevlîd-i Şerîf, Tevhid Bahri: "Allah âdın zikredelim evvela"; **Kutb-i Nâyi 'Dede' Süleyman Erguner**, Sabâ Ney taksimi, CD 4: Sabâ Buselik Taksim; CD 5: 'Dede' Süleyman Erguner'in Rast Taksimi ve Rast bestesi *Özbekiye* (Nazire) "Şeyh Necmeddin Efendi"; 'Dede' Süleyman Erguner, 'Hicaz Taksim' ; CD 28 "Noldu bu gönlüm", beste: 'dede' Süleyman Erguner, söz: Hacı Bayram Velî; **Babam Hocam Kutb-i Nâyi Ulvi Erguner**, CD 3: Uşşak ney taksimi, Segâh - Uşşak Taksim (1924-1974); Ulvi Erguner, tekkeyi, 5 Ocak 1973, Bayramın ikinci günü Cumaertesi günü ziyaret etmiştir. Ulvi Erguner (keman), neyzen Akagündüz Kutbay ve 'oğlu' neyzen Süleyman Erguner, 'dede' Süleyman Erguner'in bestelediği *Beyati 'Niyaz' Peşrevi*'ni icra ediyorlar (Ulvi Erguner, rahatsızlığı ve ameliyat olması nedeniyle keman ile meşke katılıyor). -ardından- **Nezih Uzel ve ihvan**: Çârgâh Tevşih: "Kudûmün rahmeti zevk u safâdır ya Resulallah"; İlahi: "Bin cefâ kılsam"; **'torun' Süleyman Erguner**, Ney taksimi, Dügâh İlahi, beste: 'dede' Süleyman Erguner, söz: Mîrâtî, "Âmennâ söyledik, ikrar eyledik" Ulvi Erguner, Özbekler Tekkesi'nde keman çalıyor, taksim yapıyor ve konuşma yapıyor; ardından Ulvi Erguner'in arzusuyla 'dede' Süleyman Erguner'in bestesi olan "Özbekiye"yi (diğer adıyla "Şeyh Necmeddin Efendi") icra ediyorlar, "5 Ocak 1973, Bayramın 2. günü, Cumartesi; **Erguner Topluluğu**, CD 4: Sabâ Buselik Âyin-i Şerîfî -Birinci Selam-Erguner Topluluğu, İstanbul Radyosu yayını, yıl: 1952, enstrümantal icra); **Hafız Kemal Tezergil**, CD 19: Kaside: "Her kaçan kim anarsam seni kararım kalmaz Allahım /Senden gayri gözüm yaşın silmez Allahım"; **Şamlı Hafız Salim Muhammed**, CD 19: *Kur'ân-ı Kerîm*, Nisa 4/64-70 ve Duâ ; **Kudsi Baba'dan "Müslümanlık" hakkında konuşma**, CD:19; **'torun' Süleyman Erguner**, CD 26: Hüzzam taksim ve Hicaz Taksim

Tekke'de meşk (1956–1957?): Neyzen Ulvi Erguner, Alâeddin Yavaşca, Hafız Nafiz Uncu Efendi

Özbek Tekkesi'ni merhum Nezih Uzel'den dinleyelim¹; “Özbek şeyhi Necmeddin Ağabeyimizle, Seyyid Ahmet Deresi'nden-Kadıköy, burada her 10 Muharrem'de törenler yapılır imiş ve sonra vakit akşama yaklaşırken Sultantepe'ye, tekkeye dönerdik. Tekke ise bütün hazırlıklarını tamamlamış, misafirlerini beklemeye koyulmuş olurdu. Akşam ezanları okunurken kalabalık iyice artardı. Eskiden bilindiği üzere, tekkelerin kapısı akşam canı okununca kapanır, içeriye girilemezdi². Namazdan sonra kurulan sofralar ise gözü kapılarda, Özbek pilavı lengerlerini bekleyen ve daha sonra aşurenin başına toplanacak olan dostların yan yana dizildikleri bir çeşit manevî sofralardı”.

Özbekler Tekkesi Musiki Mirası kayıtlarında adı geçen musikişinaslar, hafızlar, edebî şahsiyetleri de şöyle sıralayabiliriz (alfabetik); Akagündüz Kutbay (neyzen; 1934–1979), Ali Efendi (Üsküdarlı, reisü'l-kurra, Yerebatan Camii İmamı, hafız; 1885–1976), Âsaf Erguner (tanburi; 1926–2007), Âsım Sönmez ‘Dede -hezafen’, Yahya Kemal'in öğrencisi; 1900–1976), Aziz Bahriyeli (hafız; 1931–2015), Aziz Çınar (Mustafa Aziz, Arûsi şeyhi, 1900–1979), Cahit Gözkan (udi-bestekâr; 1909–1999), Cevdet Soydanses (hafız; 1902–1996), Cüneyd Orhon (1926–2006), Derviş Muammer (bendir üstadı), Sadık Özbekkangay, Edhem Özbekkangay (Şeyh Necmeddin Efendi'nin küçük oğlu; doğum: 1949, halen ailesiyle tekkede oturmaktadır.), Hulûsi Gökmenli (hafız; 1902–1975), Hüseyin Sebilci (hafız-bestekâr; 1894–1975), Kâni Karaca (hafız, mevlidhan, naathan; 1930–2004), Kâzım Bayram (hafız; doğumu 1937), Kâzım Büyükkaksoy (hafız, mevlidhan, eczacı, 1902–1993), Kemal Tezergil

¹ Uzel, *Dersaadet'ten İstanbul'a*, 139, 245.

² Nitekim, İsmail Dede Efendi, ‘derviş İsmail’ olarak Sultan III. Selim'in daveti üzerine saraya giderse de, Yenikapı Mevlevihanesi'nin şeyhi Ali Nutkî Dede'nin ikazı üzerine akşam ezanı okunmadan dergaha dönmüş olur. Halbuki, Özbek Tekkesi, akşam ezanı sonrasında gönül dostlarının akınına uğrardı.

(hafız; 1926–1996), Kudsi Efendi (1881–1968), Misbah Erkmenkul (?–2014), , Muzaffer Özak (Şeyh, 1916–1985), Münir Nureddin Selçuk (solist-hanende, bestekâr; 1900-1981), Nafiz Uncu Efendi (Üsküdar Mihrimah Sultan -İskele Camii- baş imamı, hafız; 1886–1958), Necdet Yaşar (Tanburi, 1930–2017), Necmeddin Özbekkangay (1902–1971), Yavuz Senemoğlu (1914–1992), Yekta Akıncı (kemani-bestekâr; 1905–1980), Nezih Uzel (bendirzen, hanende; 1938–2012), Niyazi Sayın (neyzen, doğum: 1927), Sabahattin Volkan (rebabi; 1909–1989), Sadık Özbekkangay (neyzen, doğum: 10 Kasım 1938), Salim Muhammed (Şamlı Hafız), Süleyman Erguner ‘dede’ (neyzen-bestekâr; 1902–1953), Ulvi Erguner (neyzen; 1924–1974), Kudsi Erguner (neyzen, doğum: 1952), ‘Torun’ Süleyman Erguner (neyzen-bestekâr, doğum:1957),

Sonuç

Özbekler Tekkesi, Osmanlı’nın son döneminde işgal edilmiş İstanbul’un Üsküdar’ında yeni kurulacak Türk Devleti’nin Türkiye Cumhuriyeti’nin öncü kuvveti, kalesi olmuştur. Şeyh Atâ Efendi ve dervişlerinin vatan uğrunda yaptıkları; ölümü göze alarak verdikleri mücadeleler; 1071’de Anadolu’ya Orta Asya’dan gelen akıncıların, Türk ordularının fetih aşkıyla savaşmaları, şehit-gazi olmalarıyla aynıdır. En az ‘850’ yıl sonra bu sefer fetih değil aksine vatani savunmak için yapılan milli mücadelede yapılanlarla aynıdır. Ancak, sonunda fetih vardır, zafer vardır. Bu dergâhın cansiperane katkılarıyla Anadolu’ya, Ankara’ya geçenler tarih yazmışlardır. Bunun yanında, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra kültürel-sosyal-sanatsal devrimlerin rüzgarıyla hatta mazideki kültür-sanatımızın Osmanlı kültür ve sanatı olarak görülmesi nedeniyle ve bundan da kurtulma maksadıyla yapılan karalamalar fırtınalar sonucunda, evlere, dergâhlara, tekkelere sığınan ve özellikle Özbekler Tekkesi’nde kendini bulan ifade eden musikimiz ve üstadları bu millî, dîni, manevî mekânı kendilerine bir kale, sığınacak yuva olarak görmüşlerdir. Böylelikle, ‘Cumhuriyet Öncesi-İstiklal Harbi sırasında Özbekler Tekkesi’ ve ‘Cumhuriyet Sonrası Özbekler Tekkesi’ olarak iki yüce amaçlı anlamlı görevi üstlenen bir tekkenin, Özbekler Tekkesi’nin musiki yolculuğunu değerlendirmeye çalıştık. Halen, İSAR Vakfı’nın korumasında ve yönetiminde günümüzde zaman zaman musiki toplantıları olmakta, eskiler yad edilmekte, yapılan Özbek pilavları ve musikiyle hem maddi hem manevi hizmet sürdürülmektedir.

Kaynaklar

- ANDİCAN, Ahat (2009). *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye ve Orta Asya*, Doğan Kitap, s. 386-389.
- ÇETİNBAS, Burak (2007). "İstanbul'da Özbek Tekkeleri Buhara Özbekler Tekkesi ve Haziyesi", *Toplumsal Tarih*, no: 159, Mart, s. 73.
- DERMAN, M. Uğur (1994). "Edhem Efendi, Hezarfen". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 10, 416-417.
- ERGUNER, Süleyman (2023). "Özbekler Tekkesi Musiki Mirası", *Sultantepe Özbekler Tekkesi Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Müessenin Tarihi*, editörler: Osman Sacid Arı, Melih Sâdık Küçüker, İSAR Yayınları, Mayıs, s. 197-235.
- ERGUNER, Süleyman. Süleyman Erguner Görsel ve Nota Arşivi
- ERYILMAZ, F. Sinem. *Sultantepe Özbekler Tekkesi* (Tanıtım Kitapçığı). 4-5.
- İNCE, Merve Kübra (2023). Millî Mücadelede İstanbul'dan Anadolu'ya Geçiş ve Özbeklerin Rolü, *Sultantepe Özbekler Tekkesi Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Müessenin Tarihi*, editörler: Osman Sacid Arı, Melih Sâdık Küçüker, İSAR Yayınları, Mayıs, s. 134-135, 137.
- ÖVÜÇ, Erkan (2023). "Arşiv Belgeleri Işığında Özbekler Tekkesi Şeyhleri", *Sultantepe Özbekler Tekkesi*, İSAR Yayınları, Mayıs 2023, s. 35, 39.
- TANMAN, M. Baha (2007). "Özbekler Tekkesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 34, 123-124.
- TANMAN, M. Baha (1994). "Özbekler Tekkesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul, 1994, s.199-202.
- UZEL, Nezih (1993). *Dersaadetten İstanbul'a*, İrfan Yayınları, İstanbul, s. 139.